

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2024.1.32>

PRZEJAWY WOLNOŚCI NA ETAPIE PODEJMOWANIA DECYZJI SĄDOWEJ W SPRAWIE ADMINISTRACYJNEJ I JEJ WYKONYWANIA

Viktor Velychko

*Doktorant Katedry Prawa Konstytucyjnego i Administracyjnego Zaporoskiego Uniwersytetu Narodowego
(Zaporoże, Ukraina)*

ORCID ID: 0009-0007-0783-9350

victor.velichko@gmail.com

Adnotacja. Artykuł analizuje przejawy wolności na etapie podejmowania decyzji sądowej w sprawie administracyjnej i jej wykonania. Autor wskazuje, że wymierzając sprawiedliwość w oparciu o zasadę praworządności, sąd zapewnia każdemu prawo do rzetelnego procesu sądowego oraz poszanowanie innych praw i podstawowych wolności gwarantowanych przez Konstytucję i ustawy Ukrainy. Artykuł stanowi, że orzekając i wymierzając sprawiedliwość w oparciu o zasadę praworządności, sąd zapewnia każdemu prawo do rzetelnego procesu sądowego oraz poszanowanie innych praw i podstawowych wolności gwarantowanych przez Konstytucję i ustawy Ukrainy. Istotą wolności na etapie orzekania w sprawie administracyjnej i jej wykonania jest kamieniem węgielnym sprawiedliwości i integralności prawnej. Ten kluczowy proces stanowi podstawę funkcjonowania sądów administracyjnych i całego systemu prawnego, ucieleśniając zasady, na których zbudowane są społeczeństwa demokratyczne. Istotą wolności w tym procesie jest zdolność sędziego do umiejętnego poruszania się po różnych aspektach sprawy, starannie stosując prawo. Wymaga to nie tylko dogłębnego zrozumienia zasad prawnych, ale także mądrości w interpretowaniu ich w kontekście konkretnej sprawy administracyjnej. W tym procesie sędziowie muszą zrównoważyć literę prawa z duchem sprawiedliwości, podejmując decyzje, które nie tylko rozwiązują sporną kwestię, ale także pozytywnie wpływają na praktykę egzekwowania prawa, kształtując w ten sposób przyszłość.

Słowa kluczowe: wolność, wartość, etapy postępowania, podejmowanie decyzji, relacje administracyjno-sądowe.

MANIFESTATIONS OF FREEDOM AT THE STAGE OF MAKING A COURT DECISION IN AN ADMINISTRATIVE CASE AND ITS EXECUTION

Viktor Velychko

*PhD student of the Department of Constitutional and Administrative Law
of Zaporizhzhia National University (Zaporizhzhia, Ukraine)*

ORCID ID: 0009-0007-0783-9350

victor.velichko@gmail.com

Abstract. The article examines the manifestations of freedom at the stage of making a court decision in an administrative case and its enforcement. The author points out that by administering justice on the basis of the rule of law, the court ensures everyone's right to a fair trial and respect for other rights and fundamental freedoms guaranteed by the Constitution and laws of Ukraine. The article states that by adjudicating and administering justice on the basis of the rule of law, the court ensures the right of everyone to a fair trial and respect for other rights and fundamental freedoms guaranteed by the Constitution and laws of Ukraine. The essence of freedom at the stage of adjudication in an administrative case and its execution is the cornerstone of justice and legal integrity. This key process underpins the functioning of administrative courts and the legal system as a whole, embodying the principles on which democratic societies are built. The essence of freedom in this process lies in the ability of a judge to skilfully navigate the various aspects of a case, applying the law carefully. This requires not only a thorough understanding of legal principles, but also the wisdom to interpret them in the context of a particular administrative case. In this process, judges must balance the letter of the law with the spirit of justice, making decisions that not only resolve the issue in dispute but also positively influence law enforcement practice, thereby shaping the future.

Key words: freedom, value, stages of proceedings, decision-making, administrative-judicial legal relations.

ПРОЯВИ СВОБОДИ НА СТАДІЇ УХВАЛЕННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНІЙ СПРАВІ ТА ЙОГО ВИКОНАННЯ

Віктор Величко

*здобувач кафедри конституційного та адміністративного права
Запорізький національний університет (Запоріжжя, Україна)*

ORCID ID: 0009-0007-0783-9350

victor.velichko@gmail.com

Анотація. У статті досліджено питання прояву свободи на стадії ухвалення судового рішення в адміністративній справі та його виконання. Вказано, що здійснюючи правосуддя на основі верховенства права, суд забез-

печує право кожного на справедливий судовий розгляд та повагу до інших прав і основних свобод, гарантованих Конституцією та законами України. Констатовано, що ухвалюючи рішення та здійснюючи правосуддя на основі верховенства права, суд забезпечує право кожного на справедливий судовий розгляд та повагу до інших прав і основних свобод, гарантованих Конституцією та законами України. Суть прояву свободи на стадії ухвалення судового рішення в адміністративній справі та його виконання є наріжним каменем справедливості та правової цілісності. Цей ключовий процес лежить в основі функціонування адміністративних судів та правової системи в цілому, втілюючи принципи, на яких будуються демократичні суспільства. Сутність прояву свободи у цьому процесі полягає у здатності судді вправно орієнтуватися у різноманітних аспектах справи, ретельно застосовуючи закон. Це вимагає не тільки глибокого розуміння правових принципів, але й мудрості інтерпретувати їх у контексті конкретної адміністративної справи. У цьому процесі судді повинні збалансувати букву закону з духом справедливості, приймаючи рішення, які не тільки вирішують спірне питання, але й позитивно сприяють на правозастосовну практику, тим самим формуючи майбутнє.

Ключові слова: свобода, цінність, стадії провадження, ухвалення рішення, адміністративно-судочинні право-відносини.

Вступ. Здійснюючи правосуддя на основі верховенства права, суд забезпечує право кожного на справедливий судовий розгляд та повагу до інших прав і основних свобод, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами, визнаними обов'язковими Верховною Радою України. Завершальною частиною розгляду адміністративної справи по суті є ухвалення і проголошення судового рішення, які залежать від виду судового рішення та відповідно закріплено у ст.ст. 227, 243, 250 КАС України.

Суть прояву свободи на стадії ухвалення судового рішення в адміністративній справі та його виконання є наріжним каменем справедливості та правової цілісності. Цей ключовий процес лежить в основі функціонування судів та правової системи в цілому, втілюючи принципи, на яких будуються демократичні суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-теоретичну основу дослідження реалізації свободи як цінності адміністративно-судочинних право-відносин на стадії ухвалення судового рішення в адміністративній справі та його виконання сформовано на підставі використання наукових розробок таких вчених, як : М.А. Бояринцева, М.Ю. Віхляєв, Ю.А. Волкова, Р.А. Калюжний, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, С.В. Курінний, Ю.О. Легеза та ін..

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження питання прояву свободи на стадії ухвалення судового рішення в адміністративній справі та його виконання.

Методи дослідження. Для досягнення визначеної мети та вирішення завдань у роботі були використані різноманітні методи. Зокрема, застосовано загальнонаукові методи, такі як синтез, порівняння й узагальнення. Крім цього, використано метод систематизації для упорядкування загальних характеристик та хронологічний метод для визначення послідовності подій у межах конкретного часового проміжку.

Виклад основного матеріалу. Щодня судді по всьому світу занурюються в глибини юридичних суперечок, переміщаючись через лабіринт фактів, етичних міркувань, щоб приймати рішення, які не тільки вирішують конфлікти, але й формують структуру правового прецеденту. Їхні рішення є кульмінацією продуманого аналізу та обговорення, що відображає глибоку прихильність справедливості та верховенству права.

Розуміння прояву свободи на стадії ухвалення судового рішення в адміністративній справі та його виконання – це не просто розуміння судового процесу; це оцінка багатограних міркувань, які судді зважують у своєму прагненні забезпечити справедливість. Це передбачає визнання глибокої відповідальності, яка приходить з роллю судді – інтерпретувати та застосовувати закон таким чином, щоб він був справедливим, неупередженим та відображав моральні та етичні стандарти суспільства.

Варто вказати, що за своєю суттю, прийняття судових рішень передбачає детальний та методичний аналіз юридичних питань, представлених перед судом. Цей процес вимагає від судді не лише юридичної експертизи, але й глибокого почуття справедливості (Волкова, 2021).

Порядок ухвалення судових рішень передбачений ст. 243 КАС України. Так, суди ухвалюють рішення іменем України негайно після закінчення судового розгляду. Рішення та постанови приймаються, складаються і підписуються у нарадчій кімнаті складом суду, який розглянув справу (ч.ч. 1, 2 ст. 243 КАС України) (КАС України, 2017).

Ухвалення і проголошення судового рішення є взаємопов'язаними процесуальними діями, які не вчиняються одна без одної. Так, після судових дебатів суд виходить до нарадчої кімнати (приміщення, спеціально призначеного для ухвалення судових рішень) для ухвалення рішення у справі, оголосивши орієнтовний час його проголошення (ч. 1 ст. 227 КАС України) (КАС України, 2017).

Якщо під час ухвалення рішення виявиться потреба з'ясувати будь-яку обставину через повторний допит свідків або через іншу процесуальну дію, суд постановляє ухвалу про поновлення судового розгляду. Розгляд справи у цьому разі проводиться у межах, необхідних для з'ясування обставин, що потребують додаткової перевірки (ч. 2 ст. 227 КАС України) (КАС України, 2017).

Після закінчення поновленого розгляду справи суд залежно від його результатів відкриває судові дебати з приводу додатково досліджених обставин і виходить до нарадчої кімнати для ухвалення рішення або, якщо вчинення необхідних процесуальних дій у даному судовому засіданні виявилось неможливим, оголошує перерву (ч. 3 ст. 227 КАС України) (КАС України, 2017).

Зміст і особливості проголошення судового рішення передбачені ст. 250 КАС України. Судове рішення (повне або скорочене) проголошується у судовому засіданні, яким завершується розгляд справи, негайно після виходу суду з нарадчої кімнати публічно, крім випадків (ч. 16 ст. 10 КАС України), встановлених Кодексом адміністративного судочинства України (ч. 1 ст. 250 КАС України) (КАС України, 2017).

Отже, як бачимо, цей складний процес підкріплюється ретельним вивченням аргументів, доказів та правових позицій, гарантуючи, що кожне рішення є обґрунтованим. Цей процес твердо керується принципом незалежності судової влади, фундаментальним принципом, який гарантує, що рішення приймаються вільними від зовнішнього тиску, будь то політичного, соціального чи особистого. Це підкреслює святість судового процесу, гарантуючи, що рішення ґрунтуються виключно на законі та фактах, що не забруднені упередженнями або примусом.

Ухвалення судових рішень не є універсальним процесом. Його складність може варіюватися від простих рішень, заснованих на чітких правових нормах, до складних обговорень, які вимагають тлумачення норм, ретельного вивчення доказів тощо. Кожен випадок приносить свої унікальні проблеми та нюанси, вимагаючи індивідуального підходу до прийняття рішень.

Сутність прояву свободи у цьому процесі полягає у здатності судді вправно орієнтуватися в цих різноманітних аспектах, ретельно застосовуючи закон. Це вимагає не тільки глибокого розуміння правових принципів, але й мудрості інтерпретувати їх у контексті адміністративної справи. Судді повинні збалансувати букву закону з духом справедливості, приймаючи рішення, які не тільки вирішують це питання, але й позитивно сприяють правовому прецеденту, тим самим формуючи майбутнє прийняття судових рішень.

Безліч факторів впливають на цей процес. Зокрема тлумачення закону є основним аспектом, що вимагає від суддів заглибитися в суть питання. Цей інтерпретаційний процес є ключовим, який впливає на формування того, як застосовуються закони та яким буде результат справи. Разом з тим докази відіграють ключову роль у прийнятті рішень. Якість, надійність та актуальність доказів, представлених під час судового розгляду, можуть суттєво вплинути на рішення судді. Саме тут в гру вступають експерти, надаючи суддям спеціалізовані знання, які можуть пролити світло на складні питання.

Згідно ст. 68 КАС України експертом може бути особа, яка володіє спеціальними знаннями, необхідними для з'ясування відповідних обставин справи. Він може призначатися судом або залучатися учасником справи. Експерт зобов'язаний дати обґрунтований та об'єктивний письмовий висновок на поставлені йому питання. Експерт зобов'язаний з'явитися до суду за викликом суду та роз'яснити свій висновок і відповіді на питання суду та учасників справи. За відсутності заперечень учасників справи експерт може брати участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції. Призначений судом експерт може відмовитися від надання висновку, якщо наданих на його запит матеріалів недостатньо для виконання покладених на нього обов'язків. Заява про відмову повинна бути вмотивованою (КАС України, 2017).

Етичні міркування та дотримання кодексу поведінки також керують прийняттям судових рішень. Судді повинні орієнтуватися в делікатному балансі між юридичними зобов'язаннями та етичними принципами, гарантуючи, що їхні рішення є не тільки юридично обґрунтованими, але й морально правильними. Це дотримання етичних стандартів має першорядне значення, захищаючи цілісність судової влади та підтримуючи довіру громадськості до правової системи.

Ухвалення судових рішень, хоча і структуроване навколо правових принципів та доказів, також тонко формується психологічним складом самих суддів. Когнітивні упередження, особисті переконання і навіть власний життєвий досвід судді можуть ненавмисно вплинути на їх інтерпретацію закону та доказів. Якість таких упереджень має вирішальне значення не лише для судді, але й для всієї правової системи у процесі забезпечення справедливого та неупередженого рішення (Волкова, 2022).

Ще одним важливим фактором є громадська думка. Зрозуміло, що напряду вона не повинна впливати на судові рішення, проте може опосередковано впливати на процес прийняття рішень. У так званих резонансних справах вага суспільних настроїв відчутна в стінах зали суду. Судді, прагнучи залишатися неупередженими, все ж не ізольовані від світу. Усвідомлюючи суспільний інтерес, що оточує справи, в яких вони головуєть, судді своїми рішеннями гарантують, що останні ґрунтуються на законі, а не на суспільній думці.

Варто вказати, як професійні юристи, судді приходять в професію з різною філософією щодо ролі закону в суспільстві та індивідуальних прав. Ці підходи можуть впливати на те, як вони інтерпретують закони, розглядають конституційність питань і навіть як вони оцінюють докази.

Незалежно від того, чи схиляється суддя до більш буквального тлумачення закону або приймає рішення, засноване на суддівському розсуді, це може суттєво вплинути на кінцевий результат. Задля оптимізації процесу прийняття такого рішення КАС України передбачає можливість залучення до справи експерта з питань права. Зокрема ст. 69 КАС України закріплює, що як експерт з питань права може залучатися особа, яка має науковий ступінь та є визнаним фахівцем у галузі права. Рішення про допуск до участі в справі експерта з питань права та долучення його висновку до матеріалів справи ухвалюється судом. Експерт з питань права зобов'язаний з'явитися до суду за його викликом, відповідати на поставлені судом питання, надавати роз'яснення. За відсутності заперечень учасників справи експерт з питань права може брати участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції. Експерт з питань права має право знати мету свого виклику до суду, відмовитися від участі у судовому процесі, якщо він не володіє відповідними знаннями, а також право на оплату послуг та компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду (КАС України, 2017).

Процес ухвалення рішення в адміністративній справі відбувається за зачиненими дверима, де суддя, переглядає докази та проводить юридичний аналіз, щоб переконатися, що він повністю розуміє кожен аспект справи, що ним вирішується. Проте варто вказати, що при колегіальному вирішенні справи присутній етап попереднього обговорення, який має вирішальне значення, закладаючи основу для прийняття обґрунтованих рішень.

У випадках, коли справи розглядаються колегією суддів, обговорення стає спільним процесом, а відповідно ухвалення рішення – це процес досягнення консенсусу. Цей процес дозволяє здійснювати надійний обмін ідеями, гарантуючи, що рішення є оптимальним, ефективним і справедливим.

Варто вказати, що одним з найбільш значних впливів на прояв свободи у процесі судових рішень за останні роки стали новітні технології. Цифрова епоха змінила спосіб проведення юридичних досліджень, надавши суддям та їхнім помічникам доступ до величезної бази даних юридичних прецедентів, нормативно-правових актів та наукових статей всього світу.

Цей доступ не тільки прискорює процес прийняття рішень, але й гарантує, що рішення інформуються найактуальнішими та найповнішими наявними юридичними ресурсами.

Крім того, такі технології, як штучний інтелект, починають відігравати роль у прогнозуванні результатів справ та виявленні відповідних прецедентів, хоча її інтеграція у прийняття судових рішень залишається ретельно охоронюваною. Технологічні інструменти також зробили революцію у поданні та аналізі доказів. Цифрове моделювання, 3D-моделювання та вдосконалені методи оцінки доказів надають суддям чіткіші та точніші уявлення про докази, допомагаючи їм зрозуміти факти справи.

Крім того у все більш взаємопов'язаному світі зростає вплив міжнародного права на прийняття судових рішень. Судді частіше дивляться за межі своїх національних кордонів на міжнародні договори, іноземне прецедентне право та глобальні стандарти прав людини при прийнятті рішень, особливо в таких сферах, як екологічне право, права людини та публічне адміністрування. Ця тенденція відображає визнання того, що проблеми, з якими стикається одна юрисдикція, часто резонують глобально, що вимагає більш широкого, більш інклюзивного погляду на право.

Ще однією ключовою тенденцією є акцент на безперервній судовій освіті та навчанні. Визнаючи швидкі темпи правових та суспільних змін, судові системи у всьому світі інвестують у постійну освіту для суддів. Такий процес охоплює широкий спектр тем, від нових юридичних питань до досягнень у таких науках як психологія, соціологія та менеджмент.

Такі ініціативи гарантують, що судді не тільки обізнані про поточні правові стандарти та практику, але й спроможні до вирішення різноманітних справ. Ці тенденції, що розвиваються, підкреслюють адаптивний характер ухвалення судових рішень. Коли судді орієнтуються в цих змінах, їм доручено збалансувати непохитні принципи справедливості та чесності з реаліями динамічного правового ландшафту. Цей баланс має вирішальне значення для підтримки цілісності та довіри до судової системи, забезпечуючи при цьому, щоб справедливість залишалася актуальною та доступною у світі, що змінюється.

Стадія виконання судових рішень в адміністративних справах (виконавче провадження) – це передостання стадія адміністративного процесу, яка урегульована ст.ст. 370–383 КАС України. Варто вказати, що цій стадії властиві такі ознаки, як: обов'язковість судових рішень (ст. 370 КАС України); негайність виконання судових рішень (ст. 371 КАС України); порядок виконання судових рішень в адміністративних справах (ст. 372 КАС України); звернення судових рішень в адміністративних справах до виконання (ст. 373 КАС України); виправлення помилки у виконавчому документі та визнання його таким, що не виконується (ст. 374 КАС України); зупинення виконання судового рішення (ст. 375 КАС України); поновлення пропущеного строку для пред'явлення виконавчого листа до виконання (ст. 376 КАС України); примирення сторін у процесі виконання (ст. 377 КАС України); відстрочення і розстрочення виконання, зміна чи встановлення способу і порядку виконання судового рішення (ст. 378 КАС України); заміна сторони виконавчого провадження (ст. 379 КАС України); поворот виконання судових рішень (ст. 380 КАС України); особливості повороту виконання в окремих категоріях адміністративних справ (ст. 381 КАС України); судовий контроль за виконанням судових рішень в адміністративних справах (ст. 382 КАС України); визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, вчинених суб'єктом владних повноважень, – відповідачем на виконання рішення суду (ст. 383 КАС України) (КАС України, 2017).

Отже, судові рішення в адміністративних справах виконуються за однієї з таких умов: судові рішення набрали законної сили – набрання законної сили судовим рішенням залежить від судової інстанції, яка ухвалила це рішення, категорії адміністративної справи і регулюється спеціальними статтями – ст.ст. 255, 256, 266, 272, 325, 359 КАС України; судові рішення, відповідно до приписів ст. 371 КАС України, має виконуватися негайно (КАС України, 2017).

Спосіб, строки і порядок виконання судового рішення, яке набрало законної сили (ст.ст. 255, 256, 266, 272, 325, 359 КАС України) або яке має виконуватися негайно (ст. 371 КАС України) у разі необхідності, можуть бути визначені у самому судовому рішенні. Так само на відповідних суб'єктів владних повноважень можуть бути покладені обов'язки щодо забезпечення виконання рішення (ч. 1 ст. 372 КАС України) (КАС України, 2017).

Кодексом адміністративного судочинства України передбачено три види судового контролю за виконанням судових рішень в адміністративних справах:

- подання до адміністративного суду звіту про виконання судового рішення (ч.ч. 1, 2 ст. 382 КАС України);
- штраф (ч.ч. 2–7 ст. 382 КАС України);
- провадження у справах з приводу рішень, дій або бездіяльності органу державної виконавчої служби, приватного виконавця, відповідно до приписів ст. 287 КАС України (ч. 8 ст. 382 КАС України) (КАС України, 2017).

Висновки. Таким чином підсумовуючи наведене, варто вказати, що ухвалюючи рішення та здійснюючи правосуддя на основі верховенства права, суд забезпечує право кожного на справедливий судовий розгляд

та повагу до інших прав і основних свобод, гарантованих Конституцією та законами України. Суть прояву свободи на стадії ухвалення судового рішення в адміністративній справі та його виконання є наріжним каменем справедливості та правової цілісності. Цей ключовий процес лежить в основі функціонування адміністративних судів та правової системи в цілому, втілюючи принципи, на яких будуються демократичні суспільства. Сутність прояву свободи у цьому процесі полягає у здатності судді вправно орієнтуватися у різноманітних аспектах справи, ретельно застосовуючи закон. Це вимагає не тільки глибокого розуміння правових принципів, але й мудрості інтерпретувати їх у контексті конкретної адміністративної справи. У цьому процесі судді повинні збалансувати букву закону з духом справедливості, приймаючи рішення, які не тільки вирішують спірне питання, але й позитивно сприяють на правозастосовну практику, тим самим формуючи майбутнє.

Література:

1. Волкова Ю.А. Передумови («фільтри») касаційного оскарження в адміністративному судочинстві: зміст, види, особливості, порядок застосування *Law. State. Technology*, 2021. Вип. 1. С. 67-78
2. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон від 06.07.2005 № 2747-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
3. Волкова Ю.А. Окремі питання реалізації дискреційних повноважень адміністративних судів у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина *Київський часопис права*, 2022. № (2). С. 81-86. URL: <https://doi.org/10.32782/klj/2022.2.12>

References:

1. Volkova Yu.A. (2021). Peredumovy («filters») kasatsiinoho oskarzhennia v administratyvnomu sudochynstvi: zmist, vydy, osoblyvosti, poriadok zastosuvannia [Prerequisites («filters») for cassation appeal in administrative proceedings: content, types, features, and procedure of application] *Law. State. Technology*, Vyp. 1, s. 67-78 [In Ukrainian].
2. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy [Code of Administrative Procedure of Ukraine]: Zakon vid 06.07.2005 № 2747-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> [In Ukrainian].
3. Volkova Yu.A. (2022). Okremi pytannia realizatsii dyskretyiynykh povnovazhen administratyvnykh sudiv u sferi zakhystu prav i svobod liudyny i hromadianyna [Certain issues of exercising discretionary powers of administrative courts in the field of protection of human and civil rights and freedoms] *Kyivskiy chasopys prava*, (2), 81-86 <https://doi.org/10.32782/klj/2022.2.12> [In Ukrainian].